

דף מז

- פ. א. כתב לה אביה מטלטלים שיבואו עמה לבית בעלה, ומתה — האם זכה בהם הבעל?
ב. נשואה או ארוסה שנתארמלה או נתגרשה — האם גובה כל כתובתה אם לאו?
- א. כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה, מתה — לא זכה הבעל בדברים הללו. משום רבי נתן אמרו: זכה.
- א. לפרש"י מדובר שמתה באירוסין, אבל לאחר הנישואין — לדברי הכל זכה בהם הבעל. וכן מבואר ברמב"ם (אישות כב, א). וכן נקט ריצב"א לעיקר, ופירש שאין מדובר שכתב לה בשטר 'שיבואו עמה לבית בעלה' כי אז ודאי כל עוד לא נכנסה לרשותו לא זכה הבעל. ורבנו תם מפרש שמתה לאחר הנישואין קודם שנהנתה מהנדוניא, ואפילו לאחר כמה שנים (תרומת הדשן שכא. וע"ע בטור וב"י אה"ע נה; רמ"א נב, ד. ואף רש"י מודה לרבנו תם אם יש גילוי דעת או מנהג שאינו מקנה אלא על דעת שתהנה בתו מהם (עפ"י מהרי"ק עד; פא. וע' בהרחבה בתרומת הדשן שכא). ואם היתה הנדוניה ביד נאמן — ע' תשובות מיימוניות — אישות לה; מרדכי קנה; שו"ת מהרי"ל סא; חות יאיר צז). ופסק רבנו תם כחכמים, וכן פסק רבנו חננאל. ומבואר בתוס' שאם החתן מוחזק בנכסים — זכה.
- ב. אין חילוק אם כתב האב את הנדוניה כהתחייבות לכתו או לחתן. (עפ"י שו"ת מהרי"ק פא).
- ג. יש אומרים שאם היא עצמה הכניסה הנדוניה, אין אומרים סברא זו, שלא כתבה אלא על מנת לכנסה כדי ליתן ליורשיה אם מתה. (ע' שו"ת מהרי"ו סד; חות יאיר צז).

- ב. נשואה שנתארמלה או נתגרשה — גובה את הכל, עיקר ותוספת. מלבד במקום שיש מנהג שהאלמנה אינה גובה תוספת, המנהג מבטל הלכה. (עפ"י שו"ת מהר"ם חלאוה קנא, וכ"ה בשו"ת מהר"י בן לב ח"א סד).
- ארוסה שנתארמלה או נתגרשה — גובה את הכל. רבי אלעזר בן עזריה אומר: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, אבל תוספת לא — שלא כתב לה אלא על מנת לכנסה. (וכן הלכה. לקמן נו.).
- אבל כשכנסה אפשר שנשתעבדו הנכסים משעת כתיבה שבאירוסין. ונסתפקו בדבר בירושלמי פ"י ה"א.

דפים מז — מח

- פא. מהם המקורות והטעמים לחיובים דלהלן שחייב האיש לאשתו?
- א. מזונות.
ב. כסות ועונה.
ג. פירקונה וקבורתה.
- א. חיוב מזונות לאשה — כברייא אחת משמע שתקנת חכמים היא, תחת מעשה ידיה. [ולרב הונא צריך להגיה כברייא 'מעשה ידיה תחת מזונות' — שמזונות עיקר, ויכולה האשה לומר איני ניוזנית ואיני עושה. להלן נח:]. ובברייא אחרת למדו התנאים מזונות מדאורייתא — שארה כסותה וענתה לא יגרע. ברמב"ם (אישות יב, ב) מבואר שמזונות דאורייתא, וכן דעת הרשב"א ועוד. ואילו הרמב"ן (בפירוש התורה — משפטים) כתב שהם מדרבנן. וכן נקט המגיד — משנה (שם). וכן משמע ברש"י ריש מסכתנו ד"ה אוכלות).
- ויש מי שכתב שמדאורייתא אינו חייב אלא במזונות כדי חיי נפש, אבל לפי כבודו וכבודה — מדרבנן. ואם אין האשה רוצה ליתן לו מעשה ידים, פטור ממזונות אפילו כדי קיום נפש, שכן תקנו חכמים. (עפ"י הפלאה בקונטרס אחרון סח).

- ב. חיובי כסות ועונה מפורשים בתורה.
 הרמב"ן בפירוש התורה כתב שחיוב כסות — מדרבנן. וכבר תמה על כך המגיד—משנה (אישות יב,א) שלא מצינו דעה כזו בין התנאים.
- ג. תקנו פירקונה תחת פירות שאוכל הבעל מנכסי אשתו. וחייב לפדותה אפילו בדמים יתרים מדמי הפירות שאכל. וקבורתה תחת כתובתה.
 א. אין האשה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, אעפ"י שעיקר התקנה היתה לטובתה — שאינה רשאית להפקיע תקנת חכמים לגמרי, או משום שלא תיטמע בין העכו"ם, או מפני שידו כידה והוא זוכה בגוף הקרקע. (עפ"י תוס').
 ב. התוס' מפרשים 'קבורתה תחת כתובתה' — תחת הנדוניה שהכניסה לו בכתובה, והוא יורשה. וכן משמע מפרש"י נג סע"א בדברי רב חייא בר אמי, ודלא כמו שסברו לומר רב נחמן עולא ואבימי בר רב פפי, שקבורתה תחת מנה ומאתים). ומהרמב"ם (אישות יב,ד יח,ו) משמע תחת ירושת כתובתה ממש. (ע"ע שבט הלוי ח"ו רכד).
 ג. כתב הגאון בעל ההפלאה (בקונטרס אחרון סח): עיקר חיוב קבורה הוא מדאורייתא, אבל חיוב קבורה לפי כבודו וכבודה אינו אלא מדרבנן.

דף מח

- פב. א. חיוב כסות ועונה — כיצד?
 ב. לפי איזו רמה מחויב הבעל בצרכי אשתו — כפי שהוא ובנות משפחתו נוהגים או כפי רגילות אשתו?
 ג. מי שנשתטה או יצא למדינת הים — האם זנים ומפרנסים את בני ביתו מנכסיו? והאם גובים צדקה מנכסיו?
 ד. האומר אם מת לא תקברוהו מנכסיו — האם שומעים לו?
 א. רבי אליעזר אומר: שארה כסותה — לפי שארה (= גופה) תן כסותה, שלא יתן לה לא של ילדה לזקנה ולא של זקנה לילדה. כסותה וענתה — לפי עונתה תן כסותה, שלא יתן חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים.
 תני רב יוסף: שארה — זה קירוב בשר, שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשים מטותיהם בלבושיהם, וכדברי רב הונא שהאומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה (והיא מקפדת. ריעב"ץ) — יוציא ונותן כתובה.
 ובלבד שיתכסו מלמעלה, ומובא במדרש שהקב"ה שונא המשמש ערום. (עתוס' נדה יז; או"ח רמ,ח).
 כתבו המקובלים שעדיף לשמש ללא בגדים (מובא בשער הציון רמ אות יח).
 ראה עוד להלן פרק חמשי, פרטי דינים ושיעורים.

- ב. האשה עולה עמו כפי דרכו ודרך משפחתו, ואינה יורדת עמו — אם היא רגילה ליותר (בעולת בעל — בעלייתו של בעל, ולא בירידתו).
 לאחר מיתתה — לתנא קמא אינה עולה עמו, הלכך אם דרך בנות משפחתו (רש"י) בשני חלילים ומקוננת ואין דרכה בכך — אינו חייב ליתן לה. [ומכל מקום אינה יורדת ממנהגה אף לאחר מיתתה. רש"י ותוס'].
 ולרבי יהודה עולה עמו אף לאחר מיתתה. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: הלכה כרבי יהודה. ואעפ"י שאינו שווה עמה — עולה עמו, כדברי רב הונא: מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו — קוברים אותה אף לפי כבודו.

ג. מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות — בית דין יורדים לנכסיו וזנים ומפרנסים את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. ופירש רב חסדא 'דבר אחר' — תכשיט. רב יוסף אמר: צדקה, אבל תכשיט נותנים לה, שאין נוח לו שתתנוול אשתו.

דעת כמה מן הפוסקים שצדקה שרגיל ליתנה בקביעות או שפסקו לו לפני שיצא — גובים ממנו אף שלא בפניו. (ע' יו"ד רמח"א ובערוך השלחן שם).
ודוקא ביוצא לדעת אבל מי שנשתטה, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: בית דין יורדים לנכסיו וזנים ומפרנסים את אשתו ובנותיו ודבר אחר.

א. פרשו התוס' שמדובר בשני המקרים כשפירנס את בניו ובנותיו מקודם, שאם לא כן ודאי אין לפרנסם עתה. ואולם בשעה שהלך לא הניח מעות ביד שלישי לפרנסם, לכך ביוצא לדעת אין מפרנסים אותם, משא"כ שנשתטה. ולענין פרנסת אשתו העמידו להלן (קז) הברייתא בהולך למדינת הים והשרה אשתו על ידי שלישי.

ב. לגרסת רש"י, למאן דאמר 'דבר אחר' — תכשיט, אין יורדים לנכסיו ליטול צדקה אפילו יצא שלא לדעת.

ד. האומר: אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו — אין שומעים לו. לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור.

דפים מח — מט

פג. האם הפעולות דלהלן נחשבים כנישואין לענין ההלכות השונות?

א. מסירת הכלה לשלוחי בעלה.

ב. הלך האב או שלוחיו עמה, עם הבעל או עם שלוחיו.

ג. נכנסה עמו בדרך לחצר שלה או שלו.

א. מסר האב או שלוחיו את הבת לשלוחי הבעל — הרי היא ברשות הבעל. ופירש רב: מסירתה לכל חוץ מתרומה, שאם אשת כהן היא עדיין אינה אוכלת, (שיש לחוש לסימפון — שמא ימצא בה מום ויהיו קידושיה ונישואיה בטעות (רש"י). או שמא תשקה לשלוחים כוס תרומה. עתוס'). ורב אסי אמר: אף לתרומה. וכן אמרו רבי יוחנן ורבי חנינא. ושמואל אמר: לירושתה, שאם מתה בדרך — בעל יורש נדונייתה. וכן שנו בברייתא, ואף על פי שכתובתה בבית אביה.

רש"י: כיון שמסר מחל האב מעתה מחמת קירוב נישואין, אבל לענין שאר הדברים כגון הפרת נדרים ומציאתה — לא. תוס': הוא הדין לשאר דברים אלא נקט ירושה לרבותא, שאף במסירה תקנו חכמים שהבעל יירשנה. ואפשר שבא למעט כתובתה מאחר — שאם מת הבעל או גירשה, כתובתה מאחר מאתים.

לפרש"י, השיבו מדברי הברייתא על כולם חוץ משמואל. ולפירוש התוס' השיבו על כל האומרים 'אף לתרומה'.

הרמב"ם (אישות כב) פסק כשמואל דתניא כוותיה. ומשמע מדבריו שגם לענין הפרת נדרים, אם נדרה לאחר מסירתה — הבעל מיפר. [ואעפ"י ששיטת הרמב"ם שחופה היינו יחוד והרי לא נתיחדה, י"ל שלענין זכויות שהיו לאב בבתו כגון ירושה מעשה ידים והפרת נדרים, קנה הבעל מיד כשיצאה מרשות האב, אעפ"י שאינה אשתו ממש לענין דברים שבינו לבינה. עפ"י חדושי הגרנ"ט יט. וע"ע בשו"ת אבני נור אה"ע שיב].

וריש לקיש אמר: לכתובתה, לומר שכתובתה מאחר מנה, שאלמנה מן הנישואין היא.

ריש לקיש לא בא למעט אלא תרומה. אי נמי ממעט אף ירושתה. (תוס').